

**K vybraným aktuálním směrům
dalšího rozvoje a uplatnění
marxisticko-leninské sociologie
v socialistické společenské praxi**

FRANTIŠEK CHARVÁT
Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV,
Praha

Je objektivní zákonitostí socialistické výstavby, že v historických podmínkách utváření jejích rozvinutých forem se zvyrazňuje úloha sociálního rozvoje, tedy oblasti, která je předmětem sociologického poznání. Nechceme tím tvrdit, že by sociální sféra byla v prvních etapách socialistické výstavby podceňována; naopak, právě socialistická společnost se od svého zrodu vyznačuje tím, že její zásadní, dějinné cíle mají sociální obsah a že oblast ekonomiky je historickým prostředkem dosahování těchto cílů.

Na druhé straně je zřejmé, že sama oblast ekonomiky představuje těžiště celistvého sociálního rozvoje socialistické společnosti, neboť je sférou rozšířené reprodukce výrobních vztahů jako jádra složitého souboru socialistických společenských vztahů, které zpětně působí na dynamiku národního hospodářství. Dialektika ekonomických a sociálních procesů je velmi vážný a složitý praktický a vědecký problém, relevantní pro každou společensko-ekonomickou formaci, avšak nabývající právě v podmínkách výstavby a dalšího zdokonalování rozvinuté socialistické společnosti nových podstatných rysů, spjatých zejména s přechodem socialistické ekonomiky na intenzivní dráhu rozvoje. Aktuálnost těchto skutečností byla zdůrazněna v posledních vrcholných dokumentech KSSS, KSČ i dalších komunistických a dělnických stran zemí reálného socialismu.

Je nepopíratelným faktem, že v dosavadní poznávací činnosti sociologie převládá spíše deskriptivní charakter práce, který byl zákonitě spjat s „pasívním pojetím“ sociálního rozvoje jako celku i jeho jednotlivých komponentů. „Pasívním pojetím“ zde chápeme přístup, který „ex ante“ považuje sociální oblast (tj. mimo jiné veškerý souhrn společenských vztahů, třídní a sociální strukturu společnosti, včetně sociálně demografických skupin obyvatelstva, souhrn životních podmínek, potřeby, zájmy a vůbec celistvý životní způsob jednotlivců, tříd a sociálních skupin atd.) za odvozenou od oblasti ekonomiky. Takový přístup je obecně pochopitelně nesprávný, i když v určitých časových úsecích a v určitých měřítcích uvažování do značné míry pochopitelný: váže totiž sociální sféru, její rozvoj na ekonomický makroagregát nevýrobní spotřeby, kterou chápe jako ekonomický zdroj sociálního rozvoje. Tempa růstu nevýrobní spotřeby jsou v této dikci určující pro rychlost či pomalost dynamiky sociálního rozvoje. Tento způsob uvažování stojí vlastně v pozadí úzkého chápání sociální sféry a sociální politiky jako takové. Omezuje tak vlastně makrospolečenský rozměr sociální politiky na poměr růstové dynamiky osobní a hmotné společenské spotřeby.

Vzhledem k dosud existujícímu pasívnímu („zbytkovému“) postavení makroagregátu nevýrobní spotřeby v makroekonomických úvahách, které je jedním z typických „makroindikací“ extenzivní reprodukce národního hospodářství, je převažující pasívní interpretace sociálního rozvoje plně pochopitelná.

Extenzivní typ ekonomické reprodukce je — jak je možné empiricky dokázat — vázán na růstově prioritní postavení výrobní spotřeby a akumulace

jako makroagregátů, jejichž „nadměrná“ růstová dynamika zcela evidentně reprezentuje extenzitu. Tato skutečnost pak logicky vede k potlačení růstové dynamiky národního důchodu a nevýrobní spotřeby jako růstových reprezentantů intenzivního rozvoje. Pochopitelně užíváme této „makrooptiky“ k posuzování ekonomických a sociálních procesů, jakož i extenzivního a intenzivního typu reprodukčních procesů v poměrně vyhocené podobě; navíc je zřejmé, že za vcelku velmi jednoduchou růstovou konfigurací ekonomických makroagregátů se skrývají velmi složité, komplikované sociálně ekonomické procesy.

Přesto však postoupíme v načatých úvahách dále: jestliže extenzivní (tj. dosavadní) růstová konfigurace klíčových ekonomických makroagregátů, tj. společenského produktu (SP), výrobní spotřeby (VS), národního důchodu (ND — neuvažujeme v této souvislosti rozdíly mezi vytvořeným a užitým národním důchodem, neboť otázky zahraničního obchodu nejsou v souvislosti našich úvah podstatné), akumulace (Ak) a nevýrobní spotřeby (NS), je charakterizovatelná zásadně monotónním uspořádáním typu

$$\Delta VS \geq \Delta Ak \geq \Delta SP \geq \Delta ND \geq \Delta NS, \quad (1)$$

pak pro intenzivní ekonomickou reprodukci je typické právě opačné uspořádání:

$$\Delta NS \geq \Delta ND \geq \Delta SP \geq \Delta Ak \geq \Delta VS \quad (2)$$

Je pochopitelné, že vztahy (1), (2) je nutné chápat jako „ideální“ případy: například růstové postavení makroagregátu akumulace je v československých podmínkách v posledním období značně nestabilní. Lze však s určitostí říci, že zatímco pro extenzivní typ ekonomické reprodukce je prakticky určujícím činitelem růstu společenského produktu růst výrobní spotřeby, pak pro intenzivní typ ekonomické reprodukce by měl být určujícím činitelem růstu národního důchodu růst makroagregátu nevýrobní spotřeby. Výše jsme uvedli, že je to právě makroekonomická veličina, s níž je spojován sociální rozvoj: i když nelze s touto interpretací souhlasit absolutně, neboť reálný obsah sociálního rozvoje značně zužuje, plyne již odtud jeho rostoucí význam.

Bylo by však nesporným omylem považovat sociální rozvoj za oblast zdrojově determinovanou makroagregátem nevýrobní spotřeby a pouze jeho prostřednictvím uvažovat o zpětném vlivu sociálního rozvoje na sféru národního hospodářství, zejména pak tehdy, je-li klíčovým celospolečenským úkolem jeho přechod na intenzivní dráhu růstu.

Skutečnost, že jeden z komponentů nevýrobní spotřeby, tj. osobní spotřeba, bývá bezprostředně spojován s investicemi do subjektivního činitele, a komplementární komponent, tj. hmotně společenská spotřeba, pak se zprostředkovanými investicemi do subjektivního činitele ve fázi užití národního důchodu, nemůže potlačit fakt, že intervence sociálního rozvoje jak do fáze tvorby, tak do fáze užití národního důchodu je mnohem širší a podstatnější, i když obtížněji identifikovatelná a zejména kvantifikovatelná.

Sociální faktory jsou totiž — což je téměř evidentní — přítomny v dynamice všech uvažovaných makroagregátů, i když nejsou v úrovni či „jazyku“ makroanalýzy náležitě uchopitelné a řiditelné. Například jednoduchý makroekonomický výrok požadující snižovat tempa růstu výrobní spotřeby představuje v reálném sociálně ekonomickém prostoru a času velmi složitý a dramatický proces. Není naším cílem v tomto okamžiku obsah daného procesu specifikovat; důležité však je si uvědomit, že jsou to právě sociální faktory tohoto složitě strukturovaného obsahu (ať již jde o iniciativní aktivitu výkonných i řídících pracovníků, subjektivní motivace ke snižování energetické,

materiálové a časové náročnosti výroby, zainteresovanost na progresivních technologických změnách, vyšší stupeň využití základních fondů, směřující k růstu společenské produktivity práce atd.), které představují významnou (ne-li rozhodující) část reálných cest dosahování daného makroekonomicky formulovaného cíle. A právě tyto sociální faktory (či komponenty obsahu makroekonomických veličin) spoluvytvářejí vnitřní dynamické vazby jednotlivých makroekonomických veličin, bez jejichž aktivizace nelze změnit kvalitu konfigurace makroagregátů. Je pochopitelné, že nikdo nebude zastávat vážně názor o možnosti řídit ekonomické reprodukční procesy pouze v makroagregátních měřících: ty mají spíše indikativní („ex post“) než aktivizační („ex ante“) charakter. V jejich jazyce lze sice formulovat globální cíl (např. přechod od situace vyjádřené vztahem (1) k situaci popsané vztahem (2)), avšak nelze v něm postihnout reálné hybné síly zajištění tohoto cíle. A právě tyto hybné síly zasahují podstatným způsobem do sociální oblasti. Tím pochopitelně naprosto nemá být podceněna úloha ekonomických, technologických a vědeckotechnických hybných sil v realizaci přechodu národního hospodářství z extenzivní na intenzivní dráhu rozvoje. Smysl našich předchozích úvah nespočívá v ničem jiném než prokázat jednak nezastupitelné místo sociálního rozvoje v makroekonomických úvahách, jednak nezbytnost vytvoření makrosociální teorie, která vedle rozboru podstatných sociálních souvislostí a sociálních obsahů kategorií makroekonomické teorie musí vybudovat vlastní systém kategorií, popřípadě makroagregátů pro analýzu a prognózu sociálního rozvoje v makroměřítku. Není nutné zdůrazňovat, jaký podstatný význam má právě vytvoření adekvátní makrosociální teorie stavu a vývoje socialistické společnosti pro tolik populární tvorbu tzv. sociálních indikátorů. Je zřejmé, že primitivní (tj. bazální) kategorií makrosociální teorie, a to marxisticko-leninské, bude *kategorie společenského vztahu*, neboť *sociální rozvoj* ve svém celku není ničím jiným než *složitým procesem rozšířené reprodukce společenských vztahů*.

Zde také nacházíme podstatnou spjatost marxisticko-leninské makroekonomické a makrosociální teorie: jestliže podstatou prvé z nich jsou procesy reprodukce výrobních vztahů, je jasné, jaký dialektický vztah mezi oběma teoriemi existuje. Poznávací předností makroekonomické teorie však je, že redukcí výrobních vztahů sleduje zprostředkovaně v hmotných produktech společenské výroby a ještě navíc v jejich hodnotovém vyjádření. „Kvantifikace společenských vztahů“ je velmi závažným, avšak obtížným problémem sociologického poznání vůbec, který však pociťuje jako vážnou potřebu i ekonomické poznání, neboť „hodnotová kvantifikace“ výrobních vztahů zdaleka nepostihuje složitost jejich reprodukce v podmínkách socialistické výstavby. Tato situace pak vede k závěru, že společenské, resp. především výrobní vztahy, se chápou v podstatě jako neměnné, tj. vyhrotime-li záměrně naše úvahy, lze rozlišovat pouze dvě, popřípadě tři „hodnoty“ výrobních vztahů v podmínkách socialistické společnosti, tj. vlastnictví všelidové, skupinové, popřípadě osobní. Takový přístup pak jednak vlastně vylučuje — v rovině poznání — vývoj v rámci jednotlivých typů výrobních vztahů, jednak nadřazuje je hospodářsko-právní normu nad jiný sociálně ekonomický proces.

Není naším cílem nyní rozebírat tento velmi vážný vědecký problém — jde nám pouze o zdůvodnění toho, že nedostatečně strukturované, a to jak v obsahu, tak i v čase, pojetí výrobních vztahů má své vážné negativní konsekvence i pro oblast poznávací vybavenosti celku společenských vztahů. V tomto směru se zákonitě nachází jak makroekonomická, tak makrosociální marxisticko-leninská teorie v podobné situaci: její řešení je možné pouze jejich nejužší kooperací.

V této souvislosti je nutné podtrhnout zvláště významný problém: souhrn výrobních vztahů v podmínkách socialistické společnosti nelze redukovat pouze na oblast vlastnických vztahů, ale je nutné do jeho jádra zahrnout i celý ekonomický mechanismus, tj. soustavu hospodářských norem a pravidel a fungování ekonomických procesů (na rozdíl od kapitalismu, kde je vazba mezi vlastnickými vztahy a ekonomickým mechanismem velmi těsná, téměř kauzální). Zde okamžitě vzniká celá řada otázek pro makroekonomickou teorii socialismu; zásadní z nich je to, jaký prostor možných ekonomických mechanismů je určen socialistickými vlastnickými vztahy. Nebo dále: jaký typ konkrétního ekonomického mechanismu je adekvátní dosažené etapě socialistické výstavby. Pro makrosociální teorii a analýzu socialismu je jedním z ústředních problémů soustavně sociálně (tj. z hlediska stavu a vývojových tendencí společenských vztahů) vyhodnocovat stávající ekonomický mechanismus a formulovat jeho optimální variantu, tj. takovou soustavu hospodářských norem a pravidel, které odpovídají dosaženému stupni rozvoje celistvé socialistické společenské praxe a zároveň zajišťují potřebný stupeň její progresivní dynamiky. Dosavadní řídicí a normotvorná praxe při tvorbě ekonomického mechanismu vycházela z přesvědčení, že konsekvence ekonomického mechanismu do roviny společenských vztahů jsou automatické, dominantní, působící ve směru posilování socialistických vlastnických vztahů. Dialektický charakter společenských vztahů v celé jejich šíři a ekonomického mechanismu nebyl náležitě zohledňován. Skutečnost, že člověk představuje ohniska hybných sil socialistického rozvoje, byla chápána značně iluzorně, nekonkrétně a ploše. Bylo to jak z praktického, tak i poznávacího hlediska svým způsobem zákonité. Hodnocení a projektování ekonomického mechanismu z určujícího hlediska společenských vztahů totiž představuje nesmírně složitý proces, který v žádném případě nelze interpretovat „černo-bíle“, totiž jako rozhodovací proces mezi kladnou a zápornou odpovědí. Můžeme-li to tak říci „sociologie ekonomického mechanismu“ [podobně jako výše bychom mohli hovořit o „sociologii tvorby a užití národního důchodu“ jako o důležitém komponentu makrosociální analýzy a teorie socialismu] bude mít jak ve fázi aposteriorního hodnocení, tak i ve fázi apriorního projektování co činit s velmi složitými jevy a procesy.

Pro rámcovou ilustraci jde o takové problémy, jako například zhodnocení stávajících norem ekonomického řízení jak výrobních, tak rozpočtových organizací z hlediska jejich dopadů na vztahy mezi lidmi, na jejich hodnotové systémy, na jejich rozhodovací chování; nebo o kladné či záporné důsledky dotační politiky státu jak vůči podnikům, institucím, tak i obyvatelstvu ve sféře ekonomického i politického jednání jednotlivců. Zde se zcela zřetelně projevuje složitost nastoleného problému: dotační politika představuje výrazný rys socialismu, o jehož správnosti nemůže být v obecné rovině pochyb. Nicméně však v mnoha případech lze prokázat, že její důsledky mohou vést k závažným deformacím společenského vědomí, pokud jde o vztah celospolečenských a individuálních zájmů, přičemž její stimulační funkce, pokud jde o oblast vlastní výroby, je nízká. Dosavadní obsah ekonomického mechanismu zcela přirozeně zvýhodňoval podniky a instituce před obyvatelstvem, což se ve sféře společenských vztahů neprojevovalo jednoznačně pozitivními důsledky, ale naopak působilo negativně ve směru oslabování zainteresovanosti pracujících na plnění úkolů podniků a institucí. Mnozí ekonomové hovoří o tzv. měkké ekonomice, jejíž podstata spočívá ve vysoké rozvolněnosti výstupů a vstupů jednotlivých ekonomických subjektů v rámci reprodukčních procesů. Odtud jsou odvozovány některé další závažné problémy týkající se například stupně ekonomické samostatnosti podniků, politiky v oblasti pra-

covních sil, mzdové a cenové politiky apod. Jde o problémy, jejichž obsah je velmi těsně svázán (nebo lépe řečeno vlastně totožný) právě s oblastí společenských vztahů jako strukturní základnou aktivizace subjektivního faktoru v procesech socialistické výstavby.

I když naše úvahy v tomto směru vedeme spíše programově a rámcově, je účelné vyslovit závažnou strategickou hypotézu: hodnocení a projektování ekonomického mechanismu v etapě výstavby rozvinutého socialismu z hlediska společenských vztahů, jejichž cílem je zajistit vyšší dynamiku rozvoje výroby a celé společnosti, musí nutně směřovat k omezování měkkosti ekonomiky jako nezbytné podmínky a zdroje aktivizace subjektivních činitelů socialistické výstavby a rozvoje jejich socialistického životního způsobu. Praxe i teoretické analýzy prokazují, že „měkkost ekonomiky“ v dané fázi socialistické výstavby neodpovídá ani jejím zásadním cílům, ani vlastní podstatě socialistických vlastnických vztahů. Buržoazní a revizionistické koncepce se opírají o falešnou doktrínu, že soukromé vlastnictví výrobních prostředků a absolutizace tržního mechanismu jsou jediným a určujícím zdrojem náležitých dynamiky společenské výroby, pro něž je nezbytná až bezohledná tvrdost kapitalistického ekonomického mechanismu. Avšak reálný vývoj nejen přináší stále více důkazů o falešnosti této komplexní společenské doktríny [zejména v souvislosti s výrobními aplikacemi nejnovějších poznatků vědy a techniky], ale zároveň ozřejmuje, že požadavek snižování „měkkosti“ soudobé socialistické ekonomiky neznamena v žádném případě oslabování určujících výrobních vztahů socialismu. Naopak představuje cílevědomou snahu o překonávání rozporů mezi ekonomickým mechanismem a soustavou společenských vztahů výrobní a společenské praxe zemí reálného socialismu.

Uvádíme tyto skutečnosti především proto, aby bylo zřejmé, že problematika dalšího zdokonalování ekonomického mechanismu v podmínkách výstavby rozvinutého socialismu — z hlediska komplexně pojatých společenských vztahů — není ideologicky indiferentní, ale právě naopak. Proto i vstup sociologického poznání do makrosféry tvorby a užití národního důchodu, jakož i do oblasti ekonomického mechanismu soudobých socialistických společností plní i závažné ideologické poslání.

* * *

Dosud jsme věnovali pozornost dvěma závažným oblastem společenskovo vědního poznání, jejichž úspěšný vstup do procesů řízení výrobních a společenských procesů je vázán na sféru společenských vztahů a jejich sociologické obsáhnutí. Avšak právě v současných podmínkách se rovněž zvyšuje strategický význam sociálního rozvoje samého, což se projevuje ve zvýšené míře v pracích prognostického charakteru.

Intenzivní rozšířená reprodukce společenské práce klade do nových souvislostí vzájemné vazby hospodářského růstu, vědeckotechnického pokroku a sociálního rozvoje. Specifický rys marxisticko-leninského přístupu k prognózování socialistické společnosti je právě v tom, že nechápe hospodářské a vědeckotechnické procesy jako sociálně neutrální, ale staví otázku, jak společenské vztahy, potřeby, zájmy a síly ovlivňují, podmiňují a dynamizují jejich rozvoj a orientují jej k socialistickým cílům. Právě v těchto dimenzích se uplatňují nové rysy společenského vývoje za socialismu. Sociální rozvoj zdaleka pak nelze chápat jen jako důsledek vytvořených ekonomických zdrojů; v logice vývoje se stává naopak sám významným zdrojem hospodářského růstu. Zatím jsme vlastně jen na počátku skutečně hlubokého vhledu do této problematiky. Rovněž dosud nedisponujeme potřebnými poznatky a metodologickými prostředky umožňujícími přesněji vyjádřit míru vlivu sociálních fak-

torů na vývoj ekonomiky. Přesto však je již dnes naprosto jasné, že běžné pojetí, které připisuje sociální sféře jednostranně pasivní roli a nedoceňuje zpětný vliv vytvářených subjektivních faktorů na společenský vývoj, výrazně zužuje možnosti mobilizace potřebných zdrojů.

Obrat od extenzivního růstu a prosazení intenzivních cest ekonomického a sociálního rozvoje není krátkodobou záležitostí. Dlouhodobý extenzivní růst si přizpůsobil strukturu ekonomiky, odrazil se ve způsobu řízení i společenském vědomí. Není proto jednoduché přejít v krátkém časovém horizontu na nový typ dynamiky. Přechod od extenzivního k intenzivnímu typu rozvoje představuje komplexní a dlouhodobý program — program nejen ekonomický, ale i politický a sociální.

Rozhodujícím obsahem intenzifikace ekonomiky je maximální zvýšení efektivity národního hospodářství cestou růstu produktivity práce, snižování výrobní spotřeby, rozvoje efektivních a útlumu neefektivních výrob. Tyto úkoly mají výrazné sociální předpoklady a důsledky.

Snižování masy vstupů při zachování či zvyšování kvanta a kvality užitých hodnot je jistě nejpodstatnějším aspektem intenzifikace, avšak zdaleka ji nevyčerpává. Nevypovídá konkrétně o obsazích intenzifikačních obrátů spjatých se složitými vnitřními vazbami v rámci národního hospodářství. Právě z tohoto hlediska se sociální oblast významně účastní na fungování současného reálného ekonomického mechanismu a musí být proto brána v úvahu v projektech i realizaci intenzifikačních opatření.

Přechod od extenzity k intenzitě klade nové nároky i na výzkum a řízení. Potřebné změny v těchto sférách musí dokonce probíhat s patřičným předstihem. Zatím tomu tak není. Týká se to například postupného sjednocování ekonomického a sociálního plánování. Zde bylo sice dosaženo určitých úspěchů na úrovni ekonomických mikrojednotek, avšak problém zdaleka není dosud vyřešen na společenské makroúrovni. Plné pochopení jednoty ekonomického a sociálního života společnosti, sociálního obsahu ekonomických procesů a ekonomických aspektů sociální dynamiky je nepominutelnou podmínkou projekcí společenských změn. Tedy i z poznávacího hlediska se nacházíme v nové situaci, kterou máme zvládnout nejen ve vědě a výzkumu, ale i v aplikaci jejich výsledků. Proces intenzifikace ekonomiky vyžaduje orientaci vědeckovýzkumné řídicí sféry k delšímu časovému a širšímu meritornímu záběru, předpokládá kvalitativní změny i v samotném subjektu plánování a řízení. Ani tyto změny nemohou být jednoduché a nemohou se prosadit jednorázově.

Postavení sociálního rozvoje při dosahování cílů intenzifikace má objektivně rozporný charakter. Na jedné straně dosud převažující extenzivní rozvoj ekonomiky vtiskl i sociálnímu rozvoji a jeho řízení extenzivní rysy — prioritizaci nároků na zdroje před úsilím o zvýšení přínosů, převahu „nastavovacího“ pojetí růstu, které je jedním z rozhodujících momentů podporujících kvantitativní inerci současných reprodukčních procesů, nedostatečně aktivní vztah ke kvalitativním inovacím, což vede k představám interpretujícím rozvoj jako pouhé kvantitativní rozšiřování. Sociální oblast pak „chápe“ svůj vlastní rozvoj především jako rozšiřování zdrojů, aniž by brala v úvahu možnosti kvalitativního obrátu v transformaci vstupů ve výstupy v rámci svých reprodukčních procesů. Celá řada faktů dokazuje, že například v oblasti životní úrovně a životního způsobu, v účasti lidí na hospodářském a společenském řízení se proměny redukují pouze na kvantitativní pohyby vstupů a výstupů při praktickém zachování jejich vnitřní struktury a funkcí. Přitom některé nové jevy, které přinese sociální rozvoj v budoucnu (například v oblasti demografického vývoje či vývoje vzdělanostní struktury), mohou buď vý-

znamně posílit extenzivní založení ekonomického rozvoje, anebo naopak výrazně napomoci jejich intenzifikaci.

Sociální rozvoj se tak v procesu intenzifikace národního hospodářství dostává do strategické pozice. Může působit buď jako bariéra, nebo jako významný zdroj postupu ekonomické intenzifikace. Aby se naplnila druhá možnost, je nezbytné intenzifikovat sociální rozvoj samotný.

K tomu by měl napomáhat systém sociálních programů týkajících se rozvoje pracovních míst (jejich nové struktury), rekvalifikačních opatření (zejména pak ve vybraných odvětvích strojírenství), postupné optimalizace životních podmínek pracujících, včetně nezbytných ekologických opatření, rozvoje služeb ve smyslu 6. pléna ÚV KSČ atd.

Uvažujeme-li o sociálním rozvoji a jeho aktivní roli v intenzifikačních procesech a přeměnách ekonomické struktury, nelze tak činit abstraktně, bez konkretizace jeho reálných společenských nositelů. Rozvoj socialistické společnosti je založen na vedoucí úloze dělnické třídy, a proto i jeho dynamizace je neoddelitelně spjata s dalším prohlubováním hegemonie dělnické třídy v ekonomických a sociálních procesech, s dalším rozvíjením a účinnějším využíváním jejich produktivních a tvořivých potencií.

Socialistická společnost, která se v procesu své rozvinuté výstavby formuje jako ucelený a stále všestranněji propojený organismus, se může harmonicky rozvíjet jen svým vlastním způsobem — jako společnost vědecky řízená dělnickou třídou a komunistickou stranou na základě marxisticko-leninského poznání objektivních zákonitostí svého vývoje.

Klíčová úloha ve společenském rozvoji, intenzifikaci ekonomiky a sjednocování sociálních a ekonomických procesů připadá komunistické straně, předvoji dělnické třídy a všech pracujících. Právě ona jako nositel objektivních celospolečenských zájmů a základní subjektivní síla společenského pokroku je vůdčí silou i garantem všech procesů ekonomických i sociálních přeměn, které se budou uskutečňovat v souladu s historickými cíli socialismu.

Резюме

Ф. Харват: По поводу некоторых актуальных направлений дальнейшего развития и применения марксистско-ленинской социологии в социалистической общественной практике

Автор характеризует новую роль социального развития в процессе развития народного хозяйства и всего общества. Он показывает роль макросоциальных анализов в условиях построения развитого социализма и доказывает необходимость оценки экономического и социального механизма с точки зрения динамики развития общественных отношений как важной составной части марксистско-ленинского понимания социологии как в плане анализов, так и в плане прогнозов.

Summary

F. Charvát: On Selected Actual Trends of Further Development and Application of Marxist-Leninist Sociology in Socialist Social Practice.

In the present paper, the new role of social development within the development processes taking place in the area of national economy and the whole society is characterized. The role of macrosocial analyses under the conditions of building up advanced socialism is outlined. The necessity of evaluating the economic and social mechanism from the point of view of the dynamics of social relations as an important part of the Marxist-Leninist sociological conception is made evident on the level of both analyses and prognoses.